

τό θαλασσοφίλητο νησί μας από τά Ἀσιατικά στίφη τοῦ Ἀττίλα καί νά γίνει ξανά ἡ Κύπρος μας Νῆσος τῶν Ἁγίων, γιά νά χαρεῖ καί πάλιν χαρά οὐράνια ἡ ἅγια ψυχὴ τοῦ προστάτη τῆς Ἐκκλησίας μας Ἀποστόλου Βαρνάβα. Γένοιτο!

11η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ

ὑπό τοῦ Χωρεποκόπου Τριμθοῦντος
κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

Συνῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Βραζιλίας Σαλβαδώρ (Salvador) ἡ 11η Συνδιάσκεψις ἐπὶ τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἀπὸ 24ης Νοεμβρίου ἕως 3ης Δεκεμβρίου 1996. Γενικὸν θέμα τῆς Διασκέψεως ἦτο: **«Κεκλιμένοι πρὸς μίαν ἐλπίδα. Τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς διαφόρους πολιτισμούς»**. Εἰς αὐτὴν ἔλαβον μέρος πέραν τῶν 630 ἐκπροσώπων ἐκ τῶν 120 Ἐκκλησιῶν - μελῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἐκπροσωποῦντες ἅμα περί τὰ 80 Ἔθνη. Ἡ σύνθεσις τῆς Συνδιασκέψεως ἦτο εἰς τὴν συντριπτικὴν αὐτῆς πλειονότητα, ὡς κατὰ κανόνα συμβαίνει, προτεσταντικὴ καὶ μάλιστα μέ ἐντυπωσιακὴν παρουσίαν τῶν ἱεραποστολικῶν κοινοτήτων τοῦ τρίτου κόσμου. Οὕτω, πέραν τοῦ ἡμίσεος τῶν μελῶν προήρχετο ἐκ Προτεσταντικῶν Ὁμολογιῶν, τὸ ἕν τέταρτον περίπου ἦσαν Ὀρθόδοξοι καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἐκπρόσωποι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῆς Ἱεραποστολῆς.

Ἡ Παγκόσμιος Συνδιάσκεψις ἐπὶ τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἀποτελεῖ καθιερωμένον οἰκουμενικόν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τὴν μελέτην θεμάτων ἱεραποστολῆς καὶ εἰς τὴν προώθησιν τῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν, ὥστε ἡ χριστιανικὴ μαρτυρία εἰς τὸν κόσμον νά ἔχη κατὰ τὸ δυνατόν κοινὴν κατεύθυνσιν καὶ νά μὴ προσδιορίζηται ἀπὸ τὸ σκάνδαλον τῆς διαιρέσεως τῶν Χριστιανῶν. Ἡ πρώτη παγκόσμιος Συνδιάσκεψις ἐπὶ τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπραγματοποιήθη εἰς Ἐδιμβούργον τὸ ἔτος 1910, ἡ δέ τελευταία, πρὸ αὐτῆς τοῦ Salvador, εἰς San Antonio εἰς Texas τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς τὸ ἔτος 1989.

Ἡ προετοιμασία τόσον τοῦ θέματος, ὅσον καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως, κατ' ἀρχὴν εἰς τοπικά Συνέδρια, ὡς καὶ διὰ σειρᾶς δημοσιεύσεων μέ σκοπὸν τὴν προσέγγισιν τοῦ ἰδιάζοντος προβληματισμοῦ ἐκάστης εὐρυτέρας περιοχῆς τῶν πέντε Ἡπείρων, ἦτο πανθομολογουμένως ἐντυπωσιακὴ, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὴν οἰανδήποτε οὐσιαστικὴν κρίσιν διὰ τὰς εἰσηγήσεις καὶ τὰς προτάσεις τὰς σχετιζομένας μέ τὰς ἐπὶ μέρους πτυχὰς τοῦ

κυρίου θέματος. Ο κεντρικός άξων του προβληματισμού ανεφέρτεο εις τας αλληλεπιδράσεις του Ευαγγελίου και των διαφορών πολιτισμών κατά την ιστορικήν αυτών συνάντησιν εις τα πλαίσια της χριστιανικής ιεραποστολικής δράσεως δύο χιλιετών. Τα όρια της συζυγίας Ευαγγελίου και Πολιτισμών ηξιολογήθησαν διά βασικών κριτηρίων, άφ' ενός μόνου της αυθεντικής συνεχείας του λυτρωτικού μηνύματος του Ευαγγελίου, άφ' έτέρου δέ της μη νοθεύσεως ή άθετήσεως των ιδιαίτερων στοιχείων της πολιτιστικής παραδόσεως εκάστου λαού και χώρας.

Από Όρθοδόξου πλευράς ανέπτυξεν ενώπιον της Όλομελείας της Συνδιασκέψεως τό θέμα «Ευαγγέλιον και Πολιτισμός» ό Σεβ. Μητροπολίτης Σμολένσκ και Καλίνιγκραντ κ. Κύριλλος, της Ρωσικής Έκκλησίας. Εις τούς εισαγωγικούς του λόγους ό Σεβασμιώτατος ειπεν, ότι ή επιλογή του θέματος της Συνδιασκέψεως είναι βαθυτάτως συμβολική. Έχομεν πλησιάσει, ειπε, την ιστορικήν στιγμήν της μεταβάσεως εκ της μιας χιλιετίας προς την άλλην και προσβλέπομεν προς αυτήν μετά δέους και έλπίδος, διότι δέν ειμεθα εις θέσιν να βοηθήσωμεν, παρά μόνον διαπιστώνομεν τά αλτα προβλήματα, άτινα αντιμετώπιζει σήμερα ή ανθρωπότης, και την απέλπιδα κατάστασιν, πνευματικήν και υλικήν, εντός της οποίας διαβιούν εκατομμύρια ανθρώπων. Αύτά όσον άφορα τό θέμα της έλπίδος. Διά τό ζήτημα, όμως, του Ευαγγελίου εντός των ποικίλων πολιτισμών υπάρχει σειρά άλληλων προβλημάτων αναφορικώς προς την πρωταρχικήν ανάγκην του διαλόγου, όπως αυτό κατέστη αισθητόν υπό των Χριστιανικών Έκκλησιών διαρκούντος του 20ου αιώνα. Έν συνεχεία ό όμιλητής υπέβαλε σειράν έρωτημάτων: Έν ποία έννοία ή Χριστιανική Ίεραποστολή θά ήδύνατο να καταστή διάλογος μετά των μη Χριστιανικών παραδόσεων; Κατά ποιον τρόπον ή κήρυξις του Ευαγγελίου επιδρά επί των διαφορών πολιτισμών; Τί σημαίνει ή ένταξις του Ευαγγελίου μέσα εις τον πολιτισμόν (inculturation of the Gospel); Τί είναι έν τέλει πολιτισμός; Είναι ξένος και επικίνδυνος διά την Ίεραποστολήν της Έκκλησίας; Αποτελεϊ σύνολον έξωτερικής πραγματικότητος, ή οποία έδει να μεταμορφωθή ριζικώς, ή μήπως ό πολιτισμός άφ' έαυτου μεταβάλλεται εις φορέα του Ευαγγελίου εκεί, ένθα οί ιεραπόστολοι της Έκκλησίας αποδεικνύονται αδύναμοι διά την πραγμάτωσιν της αποστολής των; Έντός αυτού του πλαισίου ό όμιλητής ανέπτυξε τά θέματα, άτινα άφορούν τό έργον της ιεραποστολής της Έκκλησίας εντός του συγχρόνου κόσμου, του πολιτισμού ως φορέως του Ευαγγελίου του Χριστού, της ιεραποστολής και του προσηλυτισμού. Εις την τελευταίαν αυτήν ένότητα της όμιλίας του, ό Σεβασμιώτατος ήσκησεν όξειαν κριτικήν κατά των διαφορών μορφών του προσηλυτισμού, όστις άσκειται υπό πολλών Προτεσταντικών ομάδων, κυρίως εις τας χώρας της Ανατολικής Ευρώπης, μετά την πώσιν της κομμουνιστικής ιδεολογίας, εις βάρος του Όρθοδόξου πληρώματος. Θέλω να υπογραμμίσω, ειπεν ό όμιλητής, ότι οικουμενισμός και προσηλυτισμός είναι άσυμβίβαστοι.

Άσυμβίβαστα, έξ άλλου, είναι ή ιεραποστολή και ή πνευματική υποδούλωσις, ή άγγελία του λόγου του Θεού και ή άσκησις βίας επί της συνειδήσεως των λαών, τό κήρυγμα του Ευαγγελίου και ή δωροδοκία. Η ιεραποστολή μας είναι άποστολή έλπίδος, ιεραποστολή σωτηρίας διά την πνευματικήν ανακαίνισιν της ανθρωπότητος και του κάθε προσώπου ιδιαίτερος διά την επικράτησιν της βασιλείας του Θεού εις τας καρδίας των ανθρώπων. Έάν ακολουθήσωμεν τά βήματα του Χριστού χωρίς να επιστρέφωμεν προς τά όπισω, εάν συναντήσωμεν ό εις τον άλλον προς μίαν κοινήν μαρτυρίαν εντός του κόσμου, υποστηρίζοντες ό εις τον άλλον και όχι ανταγωνιζόμενοι, τότε ό Κύριος θά μας στηρίξη και θά μας προσφέρη νέαν δύναμιν και θά μας έμφυσήσιν νέον πνεύμα διά την παγκόσμιον ιεραποστολήν.

Ό έτερος όμιλητής, όστις άπσχόλησε την Όλομέλειαν της Συνδιασκέψεως, ό Δρ Musimbi Kapogo της Λουθηρανικής Έκκλησίας, προήρχετο από την Τζανζανίαν, δηλαδή από τελείως διάφορον πολιτιστικόν πλαίσιον, μέ διαφορετικής έμπειρίας της σχέσεως Ευαγγελίου και πολιτισμού και της έννοίας της ιεραποστολής. Διά τον όμιλητήν, προερχόμενον έξ αυτού του πολιτιστικού πλαισίου, Ευαγγέλιον και πολιτισμός δέν είναι έννοιαι άφηρημένα, αλλά φανερώνουν μίαν πραγματικότητα και αναφέρονται εις πρόσωπα έχοντα σάρκα και όστα. Ό καθείς είναι φορέυς πολιτισμού, είναι δέ τόσον φυσικόν και κοινός τόπος, ότι, δι' όλους τούς ανθρώπους ό πολιτισμός των είναι αυτονόητος, χωρίς να σκέπτονται πέραν αυτού άλλο τι. Η Ίεραποστολή δέν σημαίνει άλλο τι από τό να δοθῆ εις τό Ευαγγέλιον και εις τον πολιτισμόν μία ανθρωπίνη διάστασις. Η Ίεραποστολή συνίσταται εις την έξοδον του Ευαγγελίου από τό σύνολον των λέξεων και των θεολογικών έννοιών, διά να αποκτίσῃ νόημα διά τούς ανθρώπους, υπέρ των οποίων ό Χριστός προσέφερε την ζωήν αυτού επί του Σταυρού. Βεβαίως, ή άγγελία του Ευαγγελίου διέρχεται άπαραιτήτως διά του πολιτισμού, δηλ. γλώσσης, κοινωνικών δομών, τέχνης, μουσικής και άλλων πολιτιστικών μορφών, αίτινες επηρεάζουν τας μεταξύ των ανθρώπων και μέ τον ίδιον τον Θεόν σχέσεις.

Την Όλομέλειαν άπσχόλησαν επίσης μέ μικροτέρας παρεμβάσεις και άλλοι όμιληταί, προερχόμενοι έξ άλλων πολιτιστικών, έθνικών και όμολογιακών πλαισίων. Πρώτη όμάς όμιλητών ανέπτυξε τό θέμα: «Καθείς εις την ιδικήν του διάλεκτον. Τό Ευαγγέλιον εντός συγκεκριμένου πολιτιστικού πλαισίου». Έτέρα όμάς όμιλητών ανέπτυξε τό θέμα: «Διά χρόνου ως ό παρών. Ευαγγέλιον και πολιτισμός».

Επιδίωξις των όργανωτών ήτο ή ευαισθητοποίησις των μελών της Συνδιασκέψεως διά περαιτέρω παραγωγικήν σκέψιν επί του θέματος. Διά τον σκοπόν αυτόν διενεμήθη εις τούς Συνέδρους πλούσιον υλικόν, προπαρασκευασθέν, τό όποιον κατέστη βάση εργασίας. Διά την

διερεύνουν το θέμα, οι Σύεδροι είχαν χωρισθῆ εἰς τέσσαρας «ἐπιτροπὰς ἐργασίας». Ἡ πρώτη ἠσχολήθη μὲ τὸ θέμα: «Αὐθεντική μαρτυρία ἐντὸς κάθε πολιτισμικῆς παραδόσεως». Ἡ δευτέρα ὁμάς διεπραγματεύθη τὸ θέμα: «Εὐαγγέλιον καὶ κοινοτική ταυτότης». Ἡ τρίτη ὁμάς ἐμελέτησε τὸ θέμα: «Τοπικά ἐκκλησιαστικά εἰς πολυσυνθέτους κοινωνίας». Τέλος, ἡ τετάρτη ὁμάς ἐπεξεργάσθη τὸ θέμα: «Ἐν Εὐαγγέλιον, διάφοροι ἐκφράσεις αὐτοῦ». Εἰς ἐκάστην ἐπιτροπὴν εἶχον συγκροτηθῆ μικρότεροι ὁμάδες ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἐπεξεργάσθησαν εἰδικώτερας πτυχὰς τοῦ θέματος αὐτῶν. Τελικῶς, τὰ τέσσαρα αὐτὰ θέματα τῶν ἐπιτροπῶν ἐργασίας ἔλαβον τὴν τελικὴν αὐτῶν μορφήν διατυπωμένην ἐντὸς ἰσαριθμῶν κειμένων, ἅτινα υἱοθετήθησαν καὶ ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας, γενομένων, ὡς ἦτο φυσικόν, τῶν δυνατῶν παρεμβάσεων.

Εἰς τὴν γενικὴν εἰσαγωγὴν τῶν θεμάτων αὐτῶν ἀναφέρεται, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Συνδιασκέψεως εἶναι, ὅπως βοηθήσῃ τὰς Ἐκκλησίας εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ συμβάλῃ εἰς τὴν συνεχῆ ἀνανέωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἱεραποστολῆς. Τὸ θέμα τῆς παγκοσμίου Συνδιασκέψεως «Κεκλημένοι πρὸς μίαν ἐλπίδα, τὸ Εὐαγγέλιον ἐντὸς τῶν διαφόρων πολιτισμῶν» ἔχει τονώσει ἕνα ἕκαστον τῶν συμμετασχόντων, καλοῦν αὐτοὺς πρὸς μετάνοιαν καὶ πρὸς τὴν πίστιν καὶ παρακινοῦν αὐτοὺς, ὥστε νὰ ἀποτολήσουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἐχθρούς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλπίδος. Ἐναντι τῶν δυνάμεων τοῦ θανάτου, πανταχοῦ παρουσῶν, ἡ χριστιανικὴ ἐλπίς, ἐρριζωμένη εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἐλπίς διὰ τὴν νέαν ἐν Χριστῷ ζωὴν, τὴν ὁποῖαν ὑπόσχεται ὁ Θεὸς εἰς πάντας. Παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι αἱ ἀνθρώπινοι κοινότητες εἶναι ὀλοέν καὶ περισσότερο διαμελισμένα, διαχωρισμένα μεταξύ αὐτῶν ἕνεκα στενῶν ὁμολογιακῶν πίστεων, τὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος, τὸ ὁποῖον ἐνισχύθη ἀπὸ τὴν Πεντηκοστήν, φέρει τὴν ἐλπίδα διὰ μίαν νέαν κοινότητα δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης, ἰδιαίτερος δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀποκεκλεισμένοι καὶ περιθωριοποιημένοι κοινωνικῶς. Ἡ δημιουργία, ἡ ὁποία συνεχίζει νὰ συστενάζῃ καὶ νὰ συνωδίνῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἁμαρτίας, ἀναμένει τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς δουλείας (Ρωμ. 8, 21-24). Ἡ ἐλπίς, πρὸς τὴν ὁποῖαν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ καλοῦνται, θά ὀδηγηθῆ πρὸς τὴν τελειότητά της ἐντὸς τῆς ἐρχομένης βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὰ κείμενα τῆς Συνδιασκέψεως χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «Εὐαγγέλιον» ὑπὸ ποικίλας ἐννοίας. Ἡ λέξις σημαίνει κατ' ἀρχὴν τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὸ μήνυμα τὸ προερχόμενον ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῶν, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν καλὴν ἀγγελίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐπί γῆς ζωὴ καὶ παρουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄλλοι χρησιμοποιοῦν τὸν ὅρον διὰ νὰ ἐπισημάνουν τὰ στοιχεῖα ἀποκαλύψεως, τὰ ὑπάρχοντα ἐντὸς τῶν ἰδικῶν τῶν πολιτισμῶν πρὶν ἢ ἀκουσθῆ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι, ἐν ἄλλοις λόγοις, «τὸ εὐαγγέλιον πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου». Δι' ἄλλους, ὁ ὅρος

εἶναι συνώνυμος πρὸς τὸν Χριστιανισμόν ἢ ἀναφέρεται εἰς τὸ σύνολον τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὸ ἔργον τῶν ἐπιτροπῶν ἐργασίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς πίστεως εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεόν - Πατέρα, Υἱόν καὶ Ἁγιον Πνεῦμα - πηγὴν καὶ φύλακα τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τοῦ κόσμου. Αὐτὴ ἡ ἀποστολή δὲν δύναται παρὰ νὰ προέρχεται ἐκ τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ δι' ὀλόκληρον τὴν δημιουργίαν καὶ ἐκ τοῦ θελήματός του, ὥστε νὰ καταστῆ πραγματικότης ἡ ἐνότης καὶ ἡ κοινωνία μεταξύ ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Ἡ θεολογικὴ αὐτὴ βεβαίωσις, προερχομένη ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς παγκοσμίου Συνδιασκέψεως τοῦ San Antonio, τοποθετεῖ τὴν βάσιν διὰ μίαν νέαν ἔρευναν διὰ τὸ ποῖα εἶναι αἱ σχέσεις μεταξύ Εὐαγγελίου καὶ πολιτισμῶν, ἐντὸς τῆς προοπτικῆς τῆς κλήσεως δι' ἱεραποστολήν καὶ εὐαγγελισμόν, ἀπευθυνομένης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς τρίτης χιλιετίας.

Παράλληλως πρὸς τὰς ἐπιτροπὰς ἐργασίας, εἰς τὰς ὁποίας ἅπαντες οἱ Σύεδροι μετεῖχον, καθὼς καὶ τὰς μικρότερας ὁμάδας, εἶχον ἐπίσης συγκροτηθῆ περίπου τριάκοντα ὁμάδες βιβλικῆς μελέτης. Εἰς τὰς ὁμάδας αὐτὰς εἶχε ληφθῆ πρόνοια ἀντιπροσωπευτικῆς συμμετοχῆς, τόσον ἀπὸ πλευρᾶς ὁμολογιακῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ πλευρᾶς γεωγραφικῆς καὶ πολιτισμικῆς. Ἐγένοντο ἕξ βιβλικαὶ μελέται, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεγνώσθησαν περικοπαὶ ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησιαστικῆς, θεολογικῆς, ἱεραποστολικῆς καὶ πολιτισμικῆς ἐμπειρίας καὶ διὰ νὰ καταγράψουν εἰς περιεκτικὰς ἐκθέσεις τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῶν συζητήσεων. Ἐχει ὁμολογηθῆ καὶ ἀπὸ ἄλλας οἰκουμενικὰς συσκέψεις, ἀνεγνωρίσθη δὲ καὶ εἰς Salvador, ὅτι αἱ βιβλικαὶ μελέται βοηθοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν φιλικῶν κλίματος καὶ κυρίως ὅταν εἰς τὰς ἐπιτροπὰς ἢ τὰς ὁμάδας ἐργασίας διεπιστοῦτο ἐνίοτε διάχυσις καὶ ἀδυναμία κοινῆς κατευθύνσεως. Εἰς τὰς βιβλικὰς ὁμάδας ἡ συμφωνία καὶ ἡ κατάληξις εἰς συμπεράσματα ἦτο περισσότερο εὐχερῆς.

Διὰ τὴν μελέτην συγκεκριμένων ζητημάτων ἐδόθη ἡ εὐχέρεια καὶ ἡ δυνατότης νὰ γίνουν συσκέψεις ἐπὶ τῆ βάσει ὁμολογιακῶν, γεωγραφικῶν κ.ἄ. ἰδιαιτεροτήτων. Ὁ ὑπογραφόμενος ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν ἕξ Εὐρώπης καὶ τῶν ἐκ Μέσης Ἀνατολῆς συνέδρων καὶ, βεβαίως, εἰς τὴν τῶν Ὀρθοδόξων συνέδρων. Εἰς τὴν τελευταίαν ἐγένετο ἐνημέρωσις περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς Βραζιλίαν καὶ ἀξιολόγησις τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως τοῦ Salvador. Δέν ἐκρίθη σκόπιμον, ὅπως οἱ Ὀρθόδοξοι καταθέσουν κεχωρισμένην δῆλωσιν, ὡς συνέβαιεν εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις κατὰ τὸ παρελθόν. Παρὰ τὸν μειωμένον ἀριθμὸν τῶν Ὀρθοδόξων εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν, ἡ ποιοτικὴ συμβολὴ τῶν εἰς τὰς ἐργασίας καὶ εἰς τὰ ἀποτελέσματα ἦτο ὁμολογουμένως μεγάλη. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου συμμετεῖχεν εἰς τὰς ἐργασίας τῆς τρίτης Ὀμάδος, καθὼς καὶ εἰς τὴν προκαθορισθεῖσαν ὁμάδα βιβλικῶν μελετῶν.

Εἶναι εὐνόητον, ὅτι αἱ ἀνωτέρω περιεκτικαὶ κρίσεις πρέπει νὰ

κατανοηθούν και να αξιολογηθούν εις τὰ πλαίσια τῆς ἤδη διαμορφωμένης καταστάσεως διὰ τὴν θέσιν, τὸν ρόλον καὶ τὰς δυνατότητας τῆς ἀξιοπίστου ὀρθοδόξου μαρτυρίας εις τὰ πλαίσια τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ὅπου ἡ συντριπτικὴ πλειονοψηφία τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Προτεσταντισμοῦ λειτουργεῖ περιοριστικῶς διὰ τὴν εὐρύτεραν προβολὴν τῶν Ὁρθοδόξων θέσεων, ἰδιαίτερος εις τὴν τελικὴν φάσιν τῆς διαμορφώσεως τῶν ὀριστικῶν κειμένων. Εἰς οἰανδήποτε, ὅμως, περίπτωσιν ἡ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ὄχι μόνον σεβαστή, ἀλλὰ καὶ παραδεκτὴ, ὅταν προβάλλεται μέ ἰσχυράν θεολογικὴν θεμελίωσιν καὶ ἐποικοδομητικὴν διάθεσιν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προηγουμένων γενικῶν περιγραφῶν καὶ κρίσεων περὶ τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Salvador συνοπτικῶς παρατηροῦμεν:

α) Κυρίαρχον στοιχεῖον τῆς Συνδιασκέψεως ὑπῆρξεν ἡ συνεχὴς ἀναφορά εις τὸ θέμα τῶν πολιτισμικῶν παραδόσεων (culture), τοῦ σεβασμοῦ δηλ. τῶν πολιτισμικῶν ἰδιαιτεροτήτων, τῶν ἐπὶ μέρος δεδομένων τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν φυσιογνωμίαν ἑνὸς λαοῦ ἢ μιᾶς ομάδος λαῶν. Τὸ θέμα τῶν πολιτισμικῶν ἀξιών ἀνακυκλοῦται συνεχῶς τὴν τελευταίαν πενταετίαν εις τὰς συσκέψεις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καὶ παρεμφερῶν ὀργανισμῶν, ὅπως τὸ Συμβούλιον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν κ.ἄ. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱεραποστολὴν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως ἔχει σημειωθῆ πρὸ πολλοῦ, ἐτονίσθη δέ κατὰ κόρον καὶ εις Salvador, ὅτι αὕτη ἠγνόησε τὰς ἐπὶ μέρος πολιτισμικὰς ἀξίας τῶν λαῶν, εις τοὺς ὁποίους ἐξέτεινε τὴν δραστηριότητά της. Τοιοῦτοτρόπως, διὰ τῆς ἱεραποστολῆς ἐδημιουργήθησαν πανομοιότυποι Ἐκκλησιαί, εις τὰς ὁποίας ἐδέσποζεν ἡ δυτικὴ, ἡ εὐρωπαϊκὴ δηλ. καὶ βορειοατλαντικὴ, πολιτισμικὴ κληρονομία.

β) Ἀποτέλεσμα τοῦ πολιτισμικοῦ τύπου «ἰμπεριαλισμοῦ» ὑπῆρξεν ἡ σήμερον παρατηρουμένη ἔντονος ἀντίδρασις, τόσον τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, ὅσον καὶ ἐκείνων ἐξ ἄλλων περιοχῶν, ὡς τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, τῆς Καραϊβικῆς, τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ κ.λπ. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἦτο ἐκδηλος εις τὴν διάσκεψιν τοῦ Salvador. Ἐτονίζετο δέ εις τοιοῦτον βαθμὸν ἡ πολιτισμικὴ ἰδιαιτερότης, ὡς προϋπόθεσις τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου, ὥστε συχνάκις ἐγίνετο λόγος διὰ πολιτισμικὸν εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ἐτίθετο παραλλήλως πρὸς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

γ) Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καθοριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τῶν Ὁρθοδόξων ἀντιπροσώπων, ὥστε νὰ μὴ ὑποτιμηθῆ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος, ἐν ὀνόματι τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς εὐθύνης τῆς ἱεραποστολῆς νὰ ἀξιοποιῆ τὰ πολιτισμικὰ δεδομένα. Εὐκαίρως ἀκαίρως καὶ ἐπιμόνως ἐτονίζετο, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον «οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον», οὔτε παρελήφθη καὶ ἐδιδάχθη «παρὰ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. 1, 11-12). Ὁ σεβασμὸς τῶν ἐπὶ μέρος πολιτισμῶν, ὁ

ὁποῖος εἶναι ὑποχρέωσις ἀπὸ μέρος τῶν ἀσκούντων τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς ἱεραποστολῆς, οὐδόλως πρέπει νὰ ὀδηγῆ εις ὑποβάθμισιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ πίστεως ἢ εις ἀξιολόγησιν αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει κοσμικῶν κριτηρίων.

Ἡ Ὁρθόδοξος ἐν γενεῖ παρουσία εις Salvador ὑπῆρξε θετικὴ. Δέν ὑπῆρξαν προβλήματα συνεργασίας ἢ δυσαρμονία. Ἐν πάσῃ δέ περιπτώσει αἱ διάφοροι ἐκτιμήσεις τελικῶς κατέληγον εις συμφωνίαν. Σημαντικὴ ἐπίσης ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τῶν Ὁρθοδόξων ἀντιπροσώπων εις τὴν διαμόρφωσιν τῶν τελικῶν κειμένων τῶν Ἐπιτροπῶν. Εἰς τινὰς περιπτώσεις ἡ συμβολὴ τῶν Ὁρθοδόξων ἐπεδιώκετο καὶ ἀπὸ ἰκανὴν μερίδα ἀντιπροσώπων ἄλλων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν.

Εἰς τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ Παγκόσμιος Συνδιάσκεψις υἰοθέτησε τὸ ἀκόλουθον Μήνυμα. (Τὸ πρωτότυπον κείμενον ἐγράφη ἀγγλιστί καὶ μετεφράσθη διὰ τοὺς συνέδρους εις τὴν Γαλλικὴν, τὴν Γερμανικὴν καὶ τὴν Ἰσπανικὴν. Ἡ παροῦσα ἑλληνικὴ μετάφρασις ἔγινεν ὑπὸ τοῦ ὑπογράφοντος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου καὶ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως).

«1. Ἡ Παγκόσμιος Συνδιάσκεψις ἐπὶ τῆς ἱεραποστολῆς καὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἐπραγματοποιήθη εις Salvador τῆς ἐπαρχίας Bahia τῆς Βραζιλίας, εις μίαν σημαντικὴν στιγμὴν τῆς ἱστορίας ἡμῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν πλησιάζομεν πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ εὐρισκόμεθα εις τὰ πρόθυρα μιᾶς νέας χιλιετίας.

2. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνός μας, ἡ πρώτη μεγάλη οἰκουμενικὴ Συνδιάσκεψις ἐπὶ τῆς ἱεραποστολῆς, ἡ ὁποία συνῆλθεν εις Ἐδιμβούργον (1910), εἶχε δηλώσει: «Τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον ὀφείλει νὰ ἐπιτελεσθῆ ἤδη ἀπὸ τώρα. Εἶναι ἐπεῖγον καὶ πρέπει, ἄνευ καθυστερήσεως, νὰ δοθῆ εις αὐτὸ μία νέα ὄθησις». Ἐν τούτοις, τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον δέν ἀπεδείχθη τόσον ἀπλοῦν. Τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν Συνδιάσκεψιν ἐκείνην, ὁ κόσμος εἶχε βυθισθῆ εις τὸν πόλεμον. Ἐκτοτε, ἐγνώρισε σφαγὰς καὶ μαζικοὺς ἐκτοπισμούς, ἐν νέον παγκόσμιον πόλεμον, τὴν ἀνάπτυξιν νέων μορφῶν ἀποικιοκρατίας, τὴν ἀτομικὴν ἀπειλήν, τὴν καταστροφὴν τοῦ οἰκοσυστήματος ἐξ αἰτίας τῆς ἀνθρωπίνης ἀπληστίας, τὴν ἄνοδον καὶ τὴν πτώσιν τοῦ Σοβιετικοῦ συστήματος, τὴν βίαν, τὰς ἐθνικὰς συγκρούσεις καὶ τοὺς ἀγῶνας διαχωρισμοῦ, τὸν ἄνευ ὀρίων καπιταλισμὸν, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ τὸ χάσμα μεταξύ πλουσίων καὶ πτωχῶν.

3. Πιστεύομεν, ὅτι πρωταρχικὴ κλησις τῆς Ἐκκλησίας παραμένει πάντοτε ἡ συνέσις τῆς ἱεραποστολῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τὸν κόσμον αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἰδικὸς του. Ἐν τούτοις, ἡ ἱεραποστολὴ αὐτή, ἡ ὁποία ἔχει μακράν ἱστορίαν καὶ ἐκτείνεται εις πάντα τὸν κόσμον, δέν δύναται σήμερον νὰ διέρχηται διὰ στενῶν ἀτραπῶν, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἔργον ὄλων καὶ ἀπανταχοῦ, ὀφείλει δέ νὰ πορευθῆ εις κάθε

σημείον τῆς γῆς, περιλαμβάνουσα ὅλας τὰ ὄψεις τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς γρήγορον ρυθμόν μεταβολῶν καί συντίθεται ἐκ ποικίλων πολιτισμῶν ἐν συνεχεί ἀλληλεπιδράσει καί συνεπικαλυπτομένων μεταξύ των.

4. Κατά τὴν διάρκειαν τῆς Συνδιασκέψεως ἡμῶν εἰς Salvador τῆς Bahía, κατεβλήθη προσπάθεια κατανοήσεως τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ Εὐαγγέλιον (προ)καλεῖ ὅλους τοὺς πολιτισμούς, καί ἐν ποίῳ τρόπῳ ὁ πολιτισμὸς δύναται νὰ διαφωτίσῃ τὸ Εὐαγγέλιον. Θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐξευρεθῇ πλέον κατάλληλος τόπος διὰ τὴν Συνδιάσκεψιν. Μεταξύ των Ἐθνῶν, ἡ Βραζιλία, τῷ ὄντι, εὐρίσκεται παγκοσμίως εἰς τὴν δευτέραν θέσιν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἀφρικανικῆς καταγωγῆς. Τὸ Salvador εἶναι εἰς πραγματικὸν μικρόκοσμον ἐξ αἰτίας τῆς πολλότητος των πολιτισμῶν καί των πνευματικοτήτων, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐξ ἄλλου, ὁ κῶρος αὐτὸς ἐβοήθησεν ἡμᾶς, ὥστε νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὸν πόνον καί τὰς διασπάσεις, ἀποτελέσματα τοῦ φυλετισμοῦ, καθὼς ἐπίσης καί τὴν ἀπουσίαν σεβασμοῦ πρὸς τὰς λοιπὰς θρησκείας, παρατηρουμένην ἀκόμη καί εἰς διαφόρους τομεῖς των Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

5. Ἡ Συνδιάσκεψις εἶχε ὡς θέμα: «Κεκλημένοι πρὸς μίαν ἐλπίδα. Τὸ Εὐαγγέλιον ἐντὸς των ποικίλων πολιτισμῶν».

6. Ἡ ἐλπίς τοῦ Εὐαγγελίου ἐκφράζεται διὰ τῆς πλήρους χάριτος ἐλεύσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῦ ἀπὸ Ναζαρέτ. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ ἐλπίς, καρπὸς τῆς πίστεως, ἐκδηλοῦται εἰς τὸν διεξαγόμενον ὑπὸ τῆς κοινότητος των πιστῶν ἀγῶνα. Ἡ ἐλπίς ἀναφέρεται εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς. Ἡ Συνδιάσκεψις ἡμῶν, πρόγευσις αὐτῆς τῆς ἐλπίδος, ἀναμένει, ἵνα προσφέρῃ εἰς αὐτὴν μίαν νέαν ὄθνησιν.

7. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συναντήσεως ἡμῶν, ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ποικίλαι δυνατότητες ἐλπίδος:

α) Μεγάλη ποικιλομορφία λαῶν καί Ἐκκλησιῶν ἦτο παρούσα. (Εἰς Ἐδιμβούργον, 1910, ἡ πλειονότης των συνέδρων προήρχετο ἀπὸ τὴν Εὐρώπην ἢ τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν εἰς Salvador πέραν των ἑξακοσίων Χριστιανῶν, προερχομένων ἐκ πέραν των ἑξήκοντα χωρῶν καί ἐκπροσωποῦντων ποικίλους πολιτισμούς, συμμετεῖχον εἰς τὴν ζωὴν τῆς Συνδιασκέψεως).

β) Καθεὶς των μελῶν τῆς Συνδιασκέψεως κατέβαλε πραγματικὴν προσπάθειαν νὰ ἀκούσῃ τὰ πρόσωπα, ἅτινα προσῆλθον ἐκ διαφόρων ὀριζόντων, καί νὰ ἀντιληφθῇ τὸν τρόπον ζωῆς καί γνώσεώς των διὰ μέσου των πολιτισμῶν.

γ) Κατέστημεν γνωστοὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν τῆς κοινότητος, τὸν ὁποῖον νέοι καί γέροντες, γυναῖκες καί ἄνδρες, προελθόντες ἐκ Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου,

ἠδυνήθησαν νὰ ἐκδηλώσουν.

δ) Αἱ Ἐκκλησίαι καί οἱ ἱεραποστολικοὶ ὀργανισμοὶ ἐπέδειξαν τὸ μέγεθος τῆς καλῆς θελήσεώς των, ὥστε νὰ ἀναγνωρίσουν τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος καί νὰ ἀρνηθῶν νὰ περιορισθῶν ἐντὸς στερεοτύπων ἐξεδήλωσαν τὴν ἀποφασιστικότητά των νὰ παραμείνουν μαζί καί νὰ ἐργασθῶν ἀπὸ κοινῆς διὰ τὸ καλὸν τῆς κοινῆς ἡμῶν ἱεραποστολῆς.

ε) Ἡθελήσαμεν νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν ἀλληλεγγύην ἡμῶν, προσερχόμενοι εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Salvador, εἰς τὸν συγκεκριμένον τόπον, ἔνθα, κατὰ τὴν διάρκειαν τριῶν ἑκατοντάδων ἐτῶν, εἶχον ἀποβιβασθῆ οἱ Ἀφρικανοὶ δοῦλοι, οἱ ἐπιζήσαντες ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καί τὸν ἐκτοπισμὸν αὐτῶν. Συνήχθημεν πλησίον τῆς πέτρας των δακρῶν, χύνοντες δάκρυα μετανοίας.

στ) Εἶχομεν ἐνθαρρυνθῆ, ὥστε νὰ συμμετάσχωμεν εἰς ρυθμοὺς καθημερινῶν Ἀκολουθιῶν, ἔνθα ἡ χρῆσις καί ἡ ἐκτίμησις τῆς μουσικότητος των διαφόρων γλωσσικῶν ἰδιωμάτων δέν ἀπολήγει εἰς μίαν Βαβυλῶνα διαχωρισμοῦ καί συγκύσεως, ἀλλὰ, τὸναντίον, ἔπνεε τὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος καί τοῦ φωτισμοῦ, ὑπενθυμίζον τὴν Πεντηκοστήν.

ζ) Εἶχομεν τὸ προνόμιον τοῦ διαμοιρασμοῦ, δι' ὀλίγας ἡμέρας, τῆς ζωῆς μιᾶς Ἡπείρου καί των λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πλουσίαν πολιτιστικὴν ἱστορίαν, καθὼς καί ποικίλας πνευματικότητας καί θρησκείας· αἱ Ἐκκλησίαι των καταβάλλουν προσπάθειαν νὰ ἐρμηνεύσουν τὴν εὐαγγελικὴν ἐλπίδα δι' ἐνεργειῶν, ἀνταποκρινομένων εἰς τὰς προκλήσεις τῆς κοινωνικῆς μεταμορφώσεως καί τῆς πτωχείας.

8. Ἐλπίζομεν ἐξ ὅλης καρδίας, ὅτι αὐτὴ ἡ τελευταία ἱεραποστολικὴ Συνδιάσκεψις τοῦ 20οῦ αἰῶνος, θέλει ἀποδείξει καθαρῶς, ὅτι διὰ τὴν παραγωγὴν των πλουσιῶν αὐτῆς καρπῶν, τὸ Εὐαγγέλιον ὀφείλει συγχρόνως νὰ παραμείνῃ πιστὸν ἐν ἑαυτῷ καί νὰ ἐνσαρκωθῇ ἐντὸς τοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς λαοῦ. Διεπιστώσαμεν, τῷ ὄντι, ἰδίους ὄμμασι καί ἠκούσαμεν δι' ἰδίων ὠτῶν τοὺς Χριστιανοὺς των διαφόρων πολιτισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξέφραζον τοὺς ἀγῶνας καί τὰς ἐλπίδας αὐτῶν.

α) Ἠκούσαμεν τὴν κραυγὴν τοῦ πόνου των αὐτοχθόνων λαῶν, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται τὴν σχεδόν ὀλοκληρωτικὴν ἐξόντωσιν των κοινοτήτων καί των πολιτισμῶν αὐτῶν, καί ἐξεπλάγημεν ἐκ τῆς ὑπομονετικῆς ἀντιστάσεως καί τῆς θελήσεως αὐτῶν ὅπως οἰκοδομήσουν γέφυρας μεταξύ τῆς ἰδικῆς των αὐτοχθόνου πνευματικότητος καί τῆς Χριστιανικῆς αὐτῶν πίστεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἢ ταυτότητι αὐτῶν νὰ μὴ διασπασθῇ.

β) Ἐδιδάχθημεν ἐκ των φιλοξενούντων ἡμᾶς Λατινο - Ἀφρικανῶν τὴν σημασίαν τοῦ «ποιεῖν θεολογίαν», τὴν οἰκοδομοῦσαν τὴν «κοινότητα τὴν ἀποκαλουμένην Ἐκκλησίαν». Αὕτη, ἐρριζωμένη ἐντὸς τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται, καθίσταται ἱκανὴ νὰ ἀνταποκρίνεται, ἐπὶ παραδείγματι,

εις τήν τύχην τῶν παιδίων τῶν ὀδῶν.

γ) Ἦκούσαμεν τήν φωνήν τῶν Χριστιανῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἡ ὁποία, ἐμπνέουσα τούς δεσμούς ἀμοιβαιότητος μετά τῶν ἐταίρων τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως, ἐπιμένει ἐπί τοῦ γεγονότος, ὅτι μία πραγματική συνεργασία εἰς τήν ἱεραποστολήν ἐρμηνεύεται διὰ τῆς ἀμοιβαιότητος ἄνευ πατερναλισμοῦ.

δ) Ἦκούσαμεν τήν ὀργήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀφρικανικῶν, τῶν Ἀφρο-Καριβικῶν, τῶν Λατινοαμερικανικῶν, τῶν Βορειοαμερικανικῶν λαῶν Ἀφρικανικῆς καταγωγῆς ἐνώπιον τοῦ τρόμου τῆς δουλείας, κατενόησαμεν δέ τόν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ πίστις, ἄν καί ἐδόθη εἰς αὐτούς παραμορφωμένη, ἠδυνήθη νά ὀδηγήσῃ πρὸς τήν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἐξεπλάγημεν ἐκ τῆς θελήσεως αὐτῶν, ὅπως μή παγιδευθοῦν ἐντός τῶν ἀξιοθρηνητῶν καταστάσεων τοῦ παρελθόντος, ἀλλά νά ἐνδυναμώσουν τούς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι συνέχουν στενῶς τούς Ἀφρικανικούς λαούς καί τούς λαούς τῆς Ἀφρικανικῆς διασποράς.

ε) Εἶχομεν τό προνόμιον νά ἀκούσωμεν τήν μαρτυρίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐγνώρισαν ἐπί μακρόν τούς Χριστιανούς τῆς Ἀσίας, ζῶντες τήν ζωήν τῶν μαθητῶν, ἐνίστε εἰς εὐπροσβλήτους καί ἐκφοβιζομένας μειονοτικές ομάδας, ἐν μέσῳ πολυθρησκευτικῶν κοινωνιῶν. Ἦκούσαμεν προσέτι αὐτούς νά ὁμιλοῦν διὰ τόν ἱεραποστολικόν ἐνθουσιασμόν, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἐκ τῆς βάσεως.

στ) Συνεκινήθημεν ἐκ τῶν καταστροφῶν καί τῶν ἐπιδημιῶν, διὰ τὰς ὁποίας μᾶς ὠμίλησαν οἱ Ἀφρικανοί, λέγοντες εἰς ἡμᾶς: «Οἱ καιροί κλίνουν πρὸς τήν ἀπογοήτευσιν». Παρά ταῦτα, ἐξεπλάγημεν ἐκ τῆς δυνάμεως καί τῆς θελήσεως, ἰδιαίτερος τῶν Χριστιανῶν Ἀφρικανῶν γυναικῶν, νά διαμοιρασθοῦν τόν πόνον τῶν λαῶν αὐτῶν καί νά κατανικήσουν τήν ἀπελπισίαν, ἐργαζόμεναι διὰ νά τούς θρέψουν καί νά ἐπιτρέψουν εἰς αὐτούς νά ἐλπίζουν.

ζ) Ἦκούσαμεν τὰς γυναῖκας ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου νά ἐκφράζουν τήν θέλησιν αὐτῶν νά βιώσουν ἐν ἀληθείᾳ συνομολογία μετά τῶν ἀνδρῶν ἐντός τῆς Ἐκκλησίας καί ἐντός τῆς κοινωνίας.

η) Ἦκούσαμεν ὅσα οἱ νέοι Χριστιανοί εἶπον εἰς ἡμᾶς: δέν ἐπιθυμοῦν νά εἶναι ἀπλῶς ἀντικείμενον ἱεραποστολῆς τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλά πλήρεις ἐταῖροι (partenaires) εἰς τό ἱεραποστολικόν ἔργον, ἰδιαίτερος προκειμένου περὶ τῆς σχέσεως τῆς πίστεως μετά τῶν δυνάμεων καί τῶν ἐμπνεύσεων τοῦ «πολιτισμοῦ τῶν νέων» σήμερον.

θ) Ἐθαυμάσαμεν τήν ἀνάληψιν εὐθύνης ὑπό τῶν Χριστιανῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καί τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖοι ὀρίζονται σήμερον, ἐντός τοῦ νέου κλίματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, νά ὑπηρετήσουν τούς λαούς αὐτῶν κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ πίστις, στήριγμα τόσων ἀνθρώπων κατὰ

τήν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν, νά προσφέρῃ εἰς αὐτούς τήν ἀνάλογον δύναμιν ἐνώπιον τῶν νέων προκλήσεων. Ἦκούσαμεν αὐτούς νά διαμαρτύρωνται ἐναντίον τῶν ἐνεργειῶν χριστιανικῶν τινῶν ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι προσπαθοῦν νά ἀσκήσουν προσηλυτισμόν μεταξύ τῶν μελῶν αὐτῶν.

1) Συνεκινήθημεν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα βιοῦν οἱ Χριστιανοί τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τό ἐπίπονον προνόμιον νά κατοικοῦν εἰς τήν «ἀγίαν γῆν», αὐτὴν τήν γῆν τήν διαμελισμένην ἐξ αἰτίας τῶν διαιρέσεων καί τῶν ἀδικιῶν. Ἀντελήφθημεν τήν ταπείνωσιν αὐτῶν ἐξ αἰτίας τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὰ βιβλικά κείμενα ἐρμηνεύονται κακῶς καί τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν εἰς τρόπον, ὥστε ὀρισμένοι ἐξ αὐτῶν νά αἰσθάνωνται ξένοι πρὸς τήν ἰδίαν αὐτῶν χώραν.

1α) Ἀντελήφθημεν τόν δισταγμόν τῶν Χριστιανῶν ἐκ τῆς Γερμανίας ἐνώπιον τῆς σχετικῶς βεβιασμένης πράξεως νά δηλωθῇ, ὅτι τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐργάζεται εἰς ὅλους τούς πολιτισμούς· πράγματι, διατηροῦν τήν ἐπίπονον ἀνάμνησιν τοῦ τρόπου, μετά τοῦ ὁποίου ἄλλοτε αἱ Ἐκκλησίαι διέτρεξαν τόν κίνδυνον νά καταστοῦν αἰχμάλωτοι τῆς Ναζιστικῆς ἰδεολογίας.

1β) Ἦκούσαμεν ἐκθέσεις ἐπί τοῦ αὐξανομένου τοπικισμοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ὁ ὁποῖος ἄν καί ἐνισχύῃ αὐτὰς εἰς τήν δέσμευσιν αὐτῶν διὰ τήν ἱεραποστολήν καί τόν εὐαγγελισμόν ἐντός τοῦ ἰδιοῦ τῶν τοπικοῦ πλαισίου, εἶναι, ἐν τούτοις, δυνατόν νά ὀδηγήσῃ αὐτὰς πρὸς τήν ἀπομόνωσιν καί τήν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς παγκοσμίου καταστάσεως πραγμάτων.

1γ) Ἦκούσαμεν νά γίνεται λόγος περὶ τοῦ μετα-συγχρόνου (post-modern) πολιτισμοῦ, κυριαρχούντος εἰς μέγα μέρος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, καί ἐπληροφορήθημεν διὰ ποίων μεθόδων αἱ Ἐκκλησίαι μελετοῦν τό φαινόμενον τῆς ἐκκοσμικεύσεως καί ἀναλαμβάνουν εὐθύνην ἐνώπιον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐγκαταλείπουν τήν παραδοσιακὴν πίστιν, ἀναζητοῦντες μίαν ἀτομικὴν πνευματικότητα «ἐκ καταλόγου».

1δ) Συμμετείχομεν εἰς τήν ἀνησυχίαν πολλῶν ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ κόσμος ἀντιμετωπίζει οὐχὶ μόνον τήν ἐλευθέραν οἰκονομίαν, ἡ ὁποία φαίνεται νά ἀσκήῃ καταλυτικὴν δύναμιν ἀκόμη καί ἐπὶ τῶν πλέον ἰσχυρῶν κυβερνήσεων, ἀλλά εἶναι προσέτι ἐκτεθειμένος εἰς τόν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμόν τῶν μέσων ἐνημερώσεως, τῶν ὁποίων τὰ πάσης φύσεως μηνύματα ἐπηρεάζουν, κατ' ἄλλους δέ ὑποσκάπτουν τήν κοινοτικὴν ζωήν καί τήν πίστιν.

1ε) Κατὰ τήν διάρκειαν τῶν συζητήσεων ἡμῶν, παρατηρήσαμεν, ὅτι, πιθανόν, ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς αὐτὴν τήν ἐξέλιξιν, ἔχουν ἐμφανισθῆ νέοι θεμελιοκράται ἐντός ὅλων τῶν μεγάλων θρησκείων τοῦ κόσμου, συμβάλλοντες οὕτως εἰς τὰς διαιρέσεις ἐντός ἑνὸς κόσμου ἥδη διαμελισμένου.

ιστ) Ἐπληροφορήθημεν, ὅτι πανταχοῦ τοῦ κόσμου ὑπάρχουν Χριστιανοί, οἵτινες ἀναλαμβάνουν τὴν διεξαγωγὴν σοβαροῦ διαλόγου μετὰ τῶν πιστῶν ἄλλων θρησκειῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διηγούμενοι τὴν ἱστορίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀκροώμενοι προσεκτικῶς τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων, καὶ οἱ ὅποιοι, ἐξ αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ἀποκτοῦν καθαρωτέραν καὶ πλουσιωτέραν κατανόησιν τῆς ἰδίας αὐτῶν πίστεως, συμβάλλοντες, τοιοῦτοτρόπως, εἰς τὴν οἰκοδομὴν «κοινότητος τῶν κοινοτήτων», ἐπ' ἀγαθῶ τῶν πάντων.

9) Χάρις εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐμπειριῶν αὐτῶν κατενοήθη ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἐκκλησία σήμερον ἀναλαμβάνει τὴν ἱεραποστολὴν ἐν μέσῳ τῶν ποικίλων πολιτισμῶν τοῦ κόσμου. Ἐκκινούντες ἐκ τῶν θεμάτων, ἅτινα συνεζητήθησαν εἰς αὐτὴν τὴν Συνδιάσκεψιν, ἐπὶ ποίων σημείων θὰ ἔδει νὰ δοθῇ ἔμφρασις;

α) Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ παραμείνῃ σταθερῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν ἀκολουθῶν δύο πραγματικότητων: τῆς διακρίσεως αὐτῆς ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῆ, καὶ τῆς ὑποχρέσεως αὐτῆς ἐναντι αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, τὸ Εὐαγγέλιον δέν θὰ καταστῇ ποτέ αἰχμάλωτον ἑνὸς δεδομένου πολιτισμοῦ, οὔτε ξένον πρὸς αὐτόν. Τόσον τὸ Εὐαγγέλιον, ὅσον καὶ ὁ πολιτισμὸς, ἀποτελοῦν ἀμοιβαίαν πρόκλησιν καὶ διαφωτίζονται ἀμοιβαίως.

β) Ἐχομεν συνείδησιν, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοιοῦτον ἱεραποστολικὸν ἔργον σήμερον, οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουν νὰ ἔχουν, πιθανόν περισσότερο παρά ποτέ, διαυγῆ κατανόησιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐπραγμάτωσεν ἐντὸς τῆς ἱστορίας διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιοῦτοτρόπως, ἀντελήφθημεν τί ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ ἐκ τῶν προσώπων, ἐκ τῶν κοινοτήτων καὶ ἐκ τῶν κοινωνικῶν δομῶν. Ἡ βιβλικὴ μαρτυρία ἀποτελεῖ τὸ σημεῖον ἐκκινήσεως καὶ τὸ σημεῖον ἀναφορᾶς τῆς ἱεραποστολῆς ἡμῶν καὶ προσφέρει εἰς ἡμᾶς τὴν ἔννοιαν τῆς ἡμετέρας ταυτότητος.

γ) Πιστεύομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιζητῶμεν ἀδιαλείπτως τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ βοηθῇ ἡμᾶς, ἵνα διακρίνωμεν καλύτερον ἐκεῖ, ἔνθα τὸ Εὐαγγέλιον καλεῖ, στηρίζει ἢ μεταμορφώνει τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον πολιτισμὸν.

δ) Πιστεύομεν, ὅτι ἡ καθολικότης μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας ἐνισχύεται διὰ τῆς ποιότητος τῶν σχέσεων, τὰς ὁποίας διατηρεῖ μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἄλλων παραδόσεων καὶ ἄλλων πολιτισμῶν. Αὐτὸ ἔχει ἐπιπτώσεις διὰ τὴν ἱεραποστολὴν καὶ τὸν εὐαγγελισμὸν, ἀπαιτεῖ δὲ ὅπως ἀποδείξωμεν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐαισθησίαν ἡμῶν ἐναντι τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων εἰς ἕνα δεδομένον τόπον. Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἶναι τὸ πλέον βέβαιον μέσον διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς. Ἐπίσης, ὁ ἐπιθετικὸς εὐαγγελισμὸς, ὁ ὁποῖος δέν ἐπιδεικνύει τὸν ἐμπρόποντα σεβασμὸν πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἑνὸς λαοῦ, οὐδόλως ἀντανεκλᾷ τὴν πλήρως χάριτος ἀγάπην καὶ τὴν κλῆσιν, ἅτινα

περιέχονται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον.

ε) Αἱ ἐνοριακαὶ κοινότητες καλοῦνται, ὅπως μεταβληθοῦν εἰς χώρους ἐλπίδος καὶ τόπους ἀσφαλείας καὶ ἐμπιστοσύνης, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ πρόσωπα παντός πολιτισμοῦ νὰ δύνανται νὰ γίνουν ἀποδεκτὰ καὶ νὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς σημεῖον τῆς ἄνευ διακρίσεων ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν σταδιακὴν αὔξησιν τῶν κοινοτήτων ἐν τῇ πολυμορφίᾳ, εἶναι σημαντικόν, ὅπως αὗται ἀνοίξουν ἑαυτὰς πρὸς ὅλας τὰς πολιτιστικὰς ομάδας, αἱ ὁποῖαι οἰκοδομοῦν τὸ σύνολον, χωρὶς βεβαίως νὰ λησμονῶνται οἱ πρόσφυγες, οἱ περιθωριοποιημένοι καὶ οἱ παραγκωνισμένοι. Εἶναι θεμελιώδες, ὅπως αἱ κοινότητες αὗται στηρίζονται ἐπὶ μιᾶς πνευματικότητος, δυναμένης νὰ βοηθήσῃ αὐτὰς νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν κίνδυνον τὸν ἐμφιλοχωροῦντα εἰς τὸ ἀνοιγμα αὐτό.

στ) Μικρὰ βήματα, ἅτινα ἀπαιτοῦν κινδύνους καὶ θάρρος, δύνανται νὰ ἀνατρέψουν τὰ τεῖχη διαχωρισμοῦ καὶ νὰ δημιουργήσουν νέας σχέσεις. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ βήματα προσφέρονται εἰς ὅλους ἡμᾶς. Δύνανται νὰ ἀποβοῦν τὸ «θαῦμα» μεταβολῆς τῆς εἰκόνας, τὴν ὁποίαν μία Ἐκκλησία ἢ μία κοινότης ἔχει δι' ἑαυτὴν καὶ νὰ μεταβληθοῦν εἰς πηγὴν νέας ζωῆς δεδομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

10) Ἡ μουσικὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως εἰς Salvador εἶχε σημειωθῆ ὑπὸ τοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἀρμονίας καὶ τοῦ παλμοῦ. Εἰς κῶρον βαθείας ἀφρικανικῆς παραδόσεως, ἦτο φυσικόν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Ἀκολουθιῶν, τὰ κρούσματα τῶν τυμπάνων νὰ μετεβάλλοντο συχνὰ εἰς φορεῖς, ὀδηγοῦντας τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ὥστε νὰ κρούσουν διὰ τοῦ παλμοῦ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς καὶ δι' ὅλον τὸν λαόν αὐτοῦ. Ἐν καρδίᾳ φλεγόμενη καὶ διὰ τοῦ πόθου τῆς ἱεραποστολῆς καὶ τῆς προσευκῆς ἐν τοῖς χεῖλεσι, ὥστε πολλοὶ νὰ εἶναι ὅπως ἡμεῖς, «κεκλημένοι πρὸς μίαν ἐλπίδα», ἀνακαλύπτοντες τὸ «Εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους πολιτισμούς», συνιστῶμεν πρὸς τοὺς Χριστιανούς καὶ πρὸς τὰς Ἐκκλησίας ἐκάστου τόπου τὰ ἀποτελέσματα τῆς Συνδιασκέψεως. Ἡ πλέον βαθεῖα ἐλπίς ἡμῶν εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἐπίσης δυνηθοῦν νὰ ἀνανεώσουν τὸ ἱεραποστολικὸν τῶν καθῆκον, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν μετοχὴν τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ πρὸς δόξαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.